

Cetinje, 13. novembra 2013. godine

PREDŠEDNIK RANKO KRIVOKAPIĆ:

Poštovani poslanici 25. saziva,

Otvaram svečanu sednicu Skupštine Crne Gore posvećenu Danu parlamentarizma i 200 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša.

(Intoniranje himne)

Poštovani crnogorski građani, poštovani predšednici države, 40.Vlade Crne Gore i predšednice Vrhovnog suda, Vaše ekscelencije, poštovani kolege poslanici 25. saziva Skupštine Crne Gore, gospodo ministri,

Prilika je, kad se potrefilo da se obnovi nezavisnost Crne Gore na 100 godina od njenog Ustavnog parlamenta, tako se prate proslava sedme godine vaskrsle domovine i 107 godina naših 25 saziva Skupštine Crne Gore. Na ovaj dan se slavi i Dan oslobođenja naše Prijestonice Cetinje, koja je 26 godina čekala da se jedan jedini put kada je izgubila slobodu ona vrati, tako da danas parlamentarizam slavi i oslobađanje svoje prijestonice.

Među svim važnim datumima koje obilježavamo, Dan parlamentarizma posebno odjekuje neutihlim glasom naroda. Vox populi vox dei, zborili su Latini. Od svih Petrovića, dozvolite mi da ustvrdim da je državotvorni glas crnogorskog naroda najснаžnije iskazao četvrti među njima - Sveti Petar Cetinjski, koji je na Lučindan, a koji slavimo i kao dan parlamentarizma, na nebo uzet da tamo briži i svetuje za Crnu Goru.

Moderni parlamentarizam u Crnoj Gori počiva na Ustavu iz 1905.godine. Ali taj ustav i šest ostalih u nizu, kao i sam parlamentarizam, bili su tek nova artikulacija tradicije koja je vjekovima postojala u Crnoj Gori. Ovdašnja politička praksa je suštinski, ako već ne formalno, duh parlamentarizma živjela kao crvenu nit postojanja: od Opštecrnogorskog zbora, preko Međuplemenskog zbora koji je na Vranjini okupljao Ivan Crnojević, preko Zbora glavara Crne Gore pod premudrim vođstvom Svetog Petra Cetinjskog,

Ni Rade Tomov nije izgubio korak - rođen je Senat. Poslije Vojislavljevića, kralj Nikola obnovu kraljevstva najavi darivanjem narodu prvog ustavnog akta Crne Gore.

Socijalistička Republika Crna Gora vratila nam je ravnopravnost i državnost sa Skupštinom. Među malobrojnim dobrim stvarima politike početka devedesetih je svakako obnova parlamentarne demokratije.

Crnogorski parlament danas postaje demokratski centar političkog života Crne Gore. Toliko snažan da to praktikovanje istinske parlamentarne demokratije otvara najteža vrata za Crnu Goru na putu evroatlantskih integracija. I izborni zakon i ustavne promjene i vraćanje povjerenja između vlasti i opozicije. Ako nas druge ustavne vlasti ne razumiju danas, sigurni smo da će nas zbog odlučnosti da budemo evropski posvećeni, šutra poštovati.

Poštovani učesnici svečane sednice,

Dugačka istorija raznih formi parlamentarne tradicije u Crnoj Gori stvarana je i odlučnošću djela Petra II Petrovića Njegoša, čijih 200 godina od rođenja s pijetetom i ponosom obilježavamo ove godine.

Mnogi uglednici su ovih dana već zborili o njemu kao književniku, a meni je zapala čast da ga pokušam oslikat dominantno ka državotvorca.

U korijenu imena Petar, čestog imena u Crnoj Gori, stoji grčka riječ koja označava stijenu. Ima li zemlje đe su stijene tako ljute kao u crnogorskom kršu. Iako je prorok Isus rekao Petru - ti si Petre stijena i na tebi ću podići svoju crkvu, Sveti Petar Cetinjski i Petar II Petrović Njegoš su stijene na kojima je podignuta savremena Crna Gora, ne sa manje muke i bola nego što je Isusova crkva narastala.

Poštovanje se u Crnoj Gori, svih njenih vjera, kako onda tako i danas, stiče spremnošću da se gleda u oči opasnosti. Zato je i svet mogao postati samo onaj koji može biti najbolji čojek u mnogo pasova. Ne slučajno je Petar Prvi sveti i najveći Petrović. Zauzeti njegovo mjesto, bila je teška zadaća. Njegoš je već u 17. godini taj teret ponio i stvorio djelo vječne vrijednosti.

I Sveti Petar i Njegoš su Crnu Goru civilizacijski približili Evropi, koja počiva na jedinstvenom odnosu rimskog prava, hrišćanskog nasljeđa, slobodne umjetnosti i misli i svih ostalih religija, koji su pohodili njen prostor. Sveti Petar je Evropljanin bio kao zakonodavac i mislilac političkog i svetog.

Njegoš je Evropljanin kao umjetnik i mislilac ljudske sudbine, koji je svoje grandiozno poetsko djelo ulio u more evropske kulture. Zato, temeljno opredjeljenje naše državne politike, privrženost evropskim i NATO integracijama, nije samo stvar crnogorske sadašnjosti i budućnosti, ono je ujedno prirodni nastavak naše prošlosti.

Snovi naših velikana koji su videli daleko van Crne Gore i daleko ispred svoga vremena, za Njegošev kolosalni humanistički duh i beskrajnu ljubav prema mudrosti i znanju, Evropa nije bila dovoljno velika.

Njegoš je bio i sveštenik i pjesnik, i vladar i filozof. On je bio mislilac čija je misao bila tako tečna i skladna da je svoju filozofiju izražavao poezijom. Pravo zboreći, jedino je Crna Gora ostvarila Platonovu ideju da bi na čelu idealne države morao stajati filozof. Crna Gora jeste vođena filozofom, ali on nije poslušao Platonov nauk da bi iz države valjalo prognati pjesnike. Umjesto toga, Njegoš je svoju poeziju ugradio u temelje crnogorske državnosti. Državnosti Crne Gore koja počiva na ljubavi prema slobodi ali i ljubavi prema mudrosti, na slavi oružja ali i ljepoti poezije, na tvrdom kamenu brda i pitomini mora.

Poštovani poslanici 25. saziva, dragi gosti, Vaše ekscelencije,

Uprkos svim unutrašnjim i vanjskim pritiscima, Njegoš je uspio stvoriti snažan državni aparat, koji je efikasno sprovodio odluke centralne vlasti i uspješno suzbijao centrifugalne sile, koje su kroz plemenske zahtjeve za autonomijom predstavljale stalnu opasnost za jedinstvo države.

U oktobru 1831. Njegoš formira Praviteljstvujušći senat crnogorski i brdski, koji broji 12 uglednih članova. Formira Gvardiju, narodnu stražu jačine 100 ljudi. Osniva i Perjanike, u to vrijeme moderno organizovan i efikasan policijski odred.

Sa velikom vjerom i ljubavlju Njegoš obavlja dužnost duhovnog pastira Crnogoraca. Njegoš pravoslavnu crkvu zove Crnogorskom pravoslavnom crkvom.

U pismu iz oktobra 1832. upućenom Josifu Rajačiću, episkopu Eparhije dalmatinske u sastavu Srpske autokefalne Karlovačke mitropolije, piše: "S najvećim ushićenjem imao sam čest i sreću primiti Vašega Preosvješćenstva prepočetno pismo

od 27 prošastoga mjeseca ove godine, u kome sam vidio vaša blagoprijatna izraženija radi blagostanija Crnogorske pravoslavne crkve”.

Njegoš je bilježio što zbori Crna Gora. Njegov glas je glas velikana koji govori mišlju i jezikom svog naroda. Naroda kojem uzimaju pravo na ime, jezik i misao oni koji ne razumiju ni taj jezik ni tu misao. I zato je upisivanje u Ustav Crne Gore onoga čemu je Njegoš svojim djelom napisao najljepšu odu, crnogorskog jezika, istorijski čin koji će vrijeme znati bolje da vrjednuje nego mi sami, koji smo to učinili. Taj Ustav je i posveta Njegošu.

Oko crnogorskog jezika, iako ga svi jednako zborimo, kao i oko mnogo čega drugoga, Crna Gora je bila iz vanka podijeljena. Sam Njegoš je u Gorskom vijencu napisao: "Na dvostrukost ni mislit ne treba".

Vrijeme podjela mora biti iza nas. Vrijeme je za slogu na istini domaćoj. Premnogo je onoga što nas veže da bismo trajno ostali podijeljeni, jer jesmo jedno, prije svega čestiti i odani građani ove lijepe Crne Gore. Vrijeme će, kao i uvijek, najbolje suditi ljudskim zabludama, greškama i iluzijama.

Poštovani,

O Njegoševom političkom nasljeđu se često prestrogo sudi. Njegoš je mnogo učinio na konsolidaciji i razvoju države Crne Gore, iako u vrlo nepovoljnim okolnostima. Već na početku vladavine, kao vrlo mlad vladar, ušao je u otvoren sukob sa crnogorskim guvernadurom.

Danas Njegoša slavimo kao velikana, ali u Crnoj Gori onog vremena snažni su bili unutrašnji otpori njegovoj vladavini. Kako to obično biva, unutrašnja politička trvenja pratili su i snažni vojni i politički pritisci od strane velikih carstava sa kojima se Crna Gora graničila. Njegoševo pismo od oktobra 1836, upućeno Ali-paši Rizvanbegoviću, sa kojim je vodio teške političko-vojne borbe za prevlast nad Grahovom, upečatljiv je primjer Njegoševе diplomatske vještine. Prijeteći intonirano, u cilju odvrćanja od novog napada, pismo nudi mir. No, Njegoš zna: da bi mirovna ponuda bila uvjerljiva, ona mora biti praćena ubjedljivo iskazanom spremnošću na borbu. Stoga Njegoš poručuje: "A znaj dobro da na Crnu Goru još niko nije dobio slavu. Nećeš ni ti".

Njegoš u diplomatskom hrvanju i sa Austrijom pokazuje taktičku zrelost, strpljenje i mudrost da pitanja koja ne može pozitivno riješiti ostavi za neko drugo vrijeme i neke bolje okolnosti. Teški mir sa Bečom podrazumijeva da Boka ostaje pod austrougarskom upravom. U ujedno i emotivno i oštro intoniranom proglasu Bokeljima, revolucionarne, evropski revolucionarne 1848.godine, Njegoš piše: “Boka je i Crna Gora tako spojene kao duša i tijelo, jedan narod i duh, jedan običaj i jezik, jedan bez drugoga ne može ni živjeti ni mrijeti.” Bolovao je Njegoš rane Sv. Petra koji je na kratko 1813. godine vratio bio Boku Crnoj Gori.

Njegoš je južnoslovenski pjesnik slobode. A baš o slobodi kao da nijesmo dovoljno naučili od Njegoša. Jer naš odnos prema slobodi je često kontradiktoran. Malo se đe, kao u Crnoj Gori, tako strastveno pjevalo i tako hrabro ginulo za slobodu. Zašto onda Crnogorci - crnogorski i srpski Crnogorci - često ne znaju šta bi sa vlastitom slobodom, pa je ukinu?

Šetimo se što o tome govori sam Njegoš, u znamenitom pismu prijatelju u Trstu, one iste revolucionarne 1848. godine: “Ja se svagda čudim, a nigda se načuditi ne mogu, kako nekima ljudima može postidno ropstvo toliko drago biti!”

Sloboda je ponekad lakša za osvojiti nego za sačuvati, kazuje nam zapravo u tim riječima Njegoš, jezikom oštrim kao sablja.

Ako se “sloboda od” političkom mudročću ne pretvori u “slobodu za”, ona će utrnuti kao svjetlost šterike na vjetrometini.

Svaki od četvorice posljednjih Petrovića, Petar Prvi, Njegoš, knjaz Danilo i kralj Nikola, bili su, kad je Crna Gora u pitanju, ispred svoga vremena. To je važna pouka svim crnogorskim liderima da bar pokušamo biti bastarduni ka oni.

Poštovani,

Kao što se falsifikatima pokušalo osporiti postojanje i kontinuitet njegovog Crnogorskog naroda, tako je i Njegoševo nasljeđe izloženo bezbrojnim manipulacijama i zloćudnim tumačenjima. Ona nijesu naudila Njegošu, ali su usporila emancipaciju crnogorskog društva.

Prišetimo se danas prepiske između Njegoša i Bana Jelačića, u kojoj Njegoš hrvatskom bratu veli da bi se zajednički trebali zvati Jugoslovenima. Nijesu uzalud austrijske vlasti u brojnim vatrenim proglasima koji su u to vrijeme upućivani sa Cetinja, prepoznali presudan Njegošev uticaj. Šiljao je Njegoš poslanice: “Jugoslovenstvo sve zajedno drži i onda će tek narod biti poznat, narod slavan i veliki, narod državan.”

Zato su Njegoševi Crnogorci, a ne pripadnici velikodržavnih projekata, pravi Jugosloveni. I zato je Njegoš hrvatski koliko je u Ilirskom preporodu podržavao svoju hrvatsku braću. Bošnjčki, u mjeri u kojoj piše: “Što je Bosna i po Albanije? Vaša braća od oca i majke”. Bošnjčki, u mjeri u kojoj je kumovao sa Ali-pašom Rizvanbegovićem. Srpski, u mjeri u kojoj je pravoslavnoj srpskoj braći pokušavao pomoći pjevanjem o slobodi, a ne koliko nacionalističkoj eliti je potreban da bi srpska istorija koju su izmaštali bila uvjerljivija.

Kakva je tek mizerija bila krenuti u sukob sa Amerikom i Evropom, sve se pozivajući na Njegoša. Njega, koji je još tada, kako u “Pismima” piše Ljubomir Nenadović, sa radošću pošetio američki vojni brod u Napulju. Piše Nenadović: “Vladika istinski ljubi Ameriku. Sa oduševljenjem je slušao o Americi, o njenom napretku, o njenim ustanovama, njenoj slobodi”. Njegoš tada američkom viceadmiralu veli da je mnogo puta zamišljao da napusti Evropu i dođe u Ameriku.

Prekratak je bio put od njegovog rođenja do preseljenja u vječnost. Lovćen kao tron slobode Crne Gore možda nije dobio zemne ostatke sveca, ali jeste onog koji je najviše izdigao do tog vremena luču slobode južnoslovenskih naroda. Mauzolej na Lovćenu, je remek-djelo jugoslovenske umjetnosti i ujedno spomenik jugoslovenskom zajedništvu, u kojem je i sam Njegoš tako čvrsto utemeljen. Ova Skupština ne slučajno zato obilježava i dan obnove crnogorske nezavisnosti klanjajući se upravo takvom Njegošu. Bez avnojevske Jugoslavije ne bi bilo ni evroatlantske Crne Gore. Zahvaljujući onome što smo učinili tog 21. maja 2006., danas svijetla obraza možemo pred Njegoša.

Iako živimo u vremenu kad su rušioци njegovog groba dobijali njegovu nagradu, najbolji odgovor svima koji prizivaju rušenje Mauzoleja dao je, na otvaranju Mauzoleja, sad se može reći, veliki Veljko Milatović:

“Tom Njegošu, gorostasu, pjesniku borbe neprestane i vizionaru, podigosmo ovaj spomenik na Lovćenu, iako uvjereni da je najveći spomenik Njegošu, njegovoj stvaralačkoj samovolji i slobodarskim htjenjima – slobodna Crna Gora”.

Njegoševe jarebice su metafora sa Skupštine uoči Trojičin dne za sve izbjeglice i imigrante ovoga svijeta, od onih iz bosanskog rata do onih koji gube živote u Mediteranu, u očajničkim pokušajima da dosegnu obale zemlje obećane zvane Evropa.

Mnogi su odlučili da Njegoševe poruke o borbi za slobodu protiv nadmoćnog neprijatelja i teškim žrtvama koje se u toj borbi moraju podnijeti, napisane u 19. vijeku, primijene kao opravdanje za bratoubilačke ratove na kraju 20. vijeka. Da ono što je Njegoš pisao o većem i moćnijem neprijatelju zloupotrijebe protiv nemoćne braće, protiv slabijih od sebe. Nema veće zloupotrebe Njegoša od te. Njegoš bi rekao: ”Tragovi im smrde nečovještvom. “ Ubijali su Njegoša ka i Jugoslaviju, uzimajući njihovo ime.

Poštovani učesnici svečane sednice,

Današnja Crna Gora nije Crna Gora Njegoševog vremena. Ona je građanska država, multikulturalno društvo svih crnogorskih građana, u kojoj su sve religije jednake, u kojoj krst i luna, koje je Njegoš doživljavao kao dva strašna, suprotstavljena simbola, stoje u slozi. No, takva građanska i multikonfesionalna Crna Gora ne bi bila moguća bez Njegoša i onoga što nam je ostavio u nasljeđe.

Imao si se rašta i roditi Rade Tomov.

Nek je vječna Crna Gora .